

## Зулҳижжа ойининг дастлабки ўн кунининг фазилати



12:00 / 06 июнь 34670

Аллоҳ таоло Қуръони Каримда шундай марҳамат қилади:

رُشَعِ لَآيَلٍ وَرُجْفُلٍ أَوْ  
رُتَوْ لٍ أَوْ غُفَّ ش لٍ أَوْ

«**Тонгга қасам.** (Зулҳижжа ойидаги аввалги) **ўн кечага қасам. Жуфт ва тоққа қасам**» (Фажр 1-3 оятлар). «Жуфтга қасам» даги «жуфт»дан мурод, зулҳижжа ойининг ўнинчи куни, «тоқ»дан мурод эса тўққизинчи кунидир (Баёнул Қуръон, 12 - бет).

«Дуррул мансур»да бир неча санадлар билан ривоятлар келтирилган бўлиб, унда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам оятдаги «ўн кечага қасам»дан зулҳижжанинг ўн куни, «тоқ»дан эса, зулҳижжанинг тўққизинчи куни, «жуфт»дан эса, зулҳижжанинг ўнинчи куни ирода қилинган, деганлар (Хитоботул аҳком, 146 бет).

هللا يضره يبا ن ع  
هللا ي لص يبنلانا ن ع  
مايأ ن م ام " لاق ملسو هيلع  
هل دبعتي نا هللا يلبا ب ح أ  
ن م ا ه ي ف

اهنم ةلي ل لك ماي قو ، ةنس ماي صب اهنم موي لك ماي ص ل د ع ي ، ةح ل ا ي ذ ر ش ع  
"ر د ق ل ل ا ة ل ي ل م ا ي ق ب

Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Набий соллаллоху алайҳи васаллам: «Ибодат қилинадиган бирор кун зулҳижжанинг ўн кунидан Аллоҳ таолога маҳбуб эмас. Ундаги ҳар бир куннинг рўзаси бир йилга баробардир. Ундаги ҳар бир кечада туриш қадр кечасида туришга баробардир» (Термизий ва Ибн Можа ривоятлари).

ل ا ق : ل ا ق ، س ا ب ع ن ب ا ن ع  
ه ل ل ا ي ل ص ه ل ل ا ل و س ر  
م ا ي ا ن م ا م " : م ل س و ه ي ل ع  
ل م ع ل ا ل و ه ل ل ا د ن ع ل ص ف ا  
ل ج و ز ع ه ل ل ا ي ل ا ب ح ا ن ه ي ف

رُشَعْلَا مَائِيَّالَا هِدَهْ نَم  
نَمْنَهْيَفِ اُورْتُكَأَفِ  
اهْنِإَفِ رِيْبُكَتْلَاوَلِيْلَهْتْلَا  
رِيْبُكَتْلَاوَلِيْلَهْتْلَا مَائِيَّأ  
مُؤَيِّ مَائِيَّصْنِإَوْ هَلَلَا رُكْدَوْ  
هَنْسْ مَائِيَّصْبُ لُدْعَيِّ اهْنَم  
فَعَاضِيَّ نَهْيَفِ لَمْعَلَاو  
فَعَضْ هَتْئَامْغَبَسْ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳ таоло наздида бирор кун ва у (кун)лардаги амал ушбу ўн кун (ва уларда қилинган амал)дан афзал (ва) Аллоҳ азза ва жаллага суюкли эмас. Бас, у(кун)ларда таҳлил ва такбирни кўпайтиринглар. Чунки, у(кун)лар таҳлил, такбир ва Аллоҳ таолога зикр (айтиладиган) кунлардир ва у(кунлар)дан бир кунининг рўзаси бир йилги рўзага баробардир. У(кун)ларда қилинган амал етти юз баробарга баробар бўлади» (Дурри мансур, Хитоботул аҳком).

Ушбу ўн куннинг фазилати борасида жуда кўплаб ҳадислар ворид бўлган, аммо бу ерда улардан бир нечтасини келтириш билан кифояланилди. Юқоридаги ҳадислардан зулҳижжанинг дастлабки кунидан тўққизинчи кунига қадар турли ибодатлар билан машғул бўлиб, кундузларини рўза билан, кечаларини эса, бедор ўтказишга ҳаракат қилиш лозим эканлиги келиб чиқади. Бу кунлар орасида тўққизинчи кунда тутилган рўза энг аҳамиятли ва фазилатли ҳисобланади. Бу ҳақда қуйида маълумотлар

келтирилади.

### Икки ийд кечаларининг фазилати

Олимлар зулҳижжанинг аввалги ўн куни афзалми ёки Рамазон ойининг охирги ўн куними, деган савол борасида ихтилоф қилганлар. Абдулҳақ Деҳлавий раҳматуллоҳи алайҳ: «Мухтор қавлга кўра зулҳижжанинг аввалги ўн кунининг кундузи, Рамазон ойининг охирги ўн кунининг кечаси афзал ҳисобланади» деганлар. Валлоҳу аълам.

Ибни Можа раҳматуллоҳи алайҳдан икки ийд кечасини бедор ўтказиш фазилати ҳақида қуйидаги ҳадис нақл қилинган:

هَنَعِ هَلَلَايِضِرَّةَ مَأْمُأَيِبَ أُنَعِ  
هَيَلَعُهُ لَلَايِلَصِّ يِبُّ نَلَا نَعِ  
يَتَلِيَلَمَاقُ نَمَ: لَاقَمَلَسَو  
مَلَهُ لَلَأَبِسَتُحُمَ نِيَدِيُعَلَا  
تُومَتَ مَوِيُهُ بَلَقُ تُمِي  
بُولُقُلَا

Абу Умома розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Кимки икки ийд кечасини савоб талаб қилган ҳолатда бедор ўтказса, қалблар ўладиган кунда унинг қалби ўлмайди», дедилар» (Ибн Можа ривояти).

### Такбир ва ташриқ

هَلْ لِي ضَرْسٌ أَبَعَنْ نَبَا نَع  
هَلْ لِي لَوْ سَرَّ لَأَقِ : لَأَقِ هِنَع  
أَمْ " : مَلَسَ وَ هَيْلَعُ هَلْ لِي يَلَص  
أَلَوْ هَلْ لِي دُنْعُ لَضْفَأِ مَائِي أُنْم  
هَلْ لِي يَلِإِبْحَأُ نَهِي فُلْمَعُ لَأ  
رُشَعُ لَأ مَائِي أَلِإِهْدَهْ نَمَّ لَجَوْ زَع  
نَمَّ نَهِي فِ أَوْرَثُ كَأَف  
أَهْنِإَفِ ، رِي بَكَّتْ لَأَوِ لِي لَهْتِ لَأ  
رِي بَكَّتْ لَأَوِ لِي لَهْتِ لَأ مَائِي أ  
مُؤَي مَائِي صُنْإَوِ ، هَلْ لِي رُكِّدَوِ  
، نَسِ مَائِي صِبُّ لُدْعِي أَهْنَم  
فَعَأْضِي نَهِي فُلْمَعُ لَأَوِ  
فَعَضِةٌ إِمْعَبَسِ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Аллоҳ таоло наздида бирор кун ва у(кун)лардаги амал ушбу ўн кун (ва уларда қилинган амал)дан афзал (ва) Аллоҳ азза ва жаллага суюкли эмас. Бас, у(кун)ларда таҳлил ва такбирни кўпайтиринглар. Чунки, у(кун)лар таҳлил, такбир ва Аллоҳ таолога зикр (айтиладиган) кунлардир ва у(кунлар)дан бир кунининг рўзаси бир йилги рўзага баробардир. У(кун)ларда қилинган амал етти юз баробар бўлади» (Дурри мансур, Хитоботул аҳком).

Ушбу ҳадиси шарифдан зулҳижжанинг дастлабки ўн кунида такбир ва таҳлилни кўпайтириш маҳбуб амал эканлиги билинади. Лекин, тўққизинчи зулҳижжанинг бомдод намозидан то ўн учинчи куннинг аср намозигача баланд овоз билан бир маротаба такбир айтиш зарурийдир.

يَلَعُ نَعْنَعٌ مَّحْرُلًا ذَبَعُ يَبَأُ نَع  
نَاكُهُ نَأْ هِنَع هَلَلَا يَضُر  
رُجَفُلًا ةَالَصَ دَعَبُ رَبِّكَ ي  
رُصَعُلًا ةَالَصَ يَلَا ةَفَرَعُ مَوْي  
رُصَعُلًا دَعَبُ رَبِّكَ يَو

Абу Абдурахмон розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Али розияллоҳу анҳу арафа куни бомдод намозидан кейин то охири ташриқ кунининг аср намозигача ва аср намозидан кейин ҳам такбир айтар эдилар» (Мусаннафи Абу Шайба).

لَاقِ هُنَّ هَلْ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 هَلْ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 مَوِيَّ رَّبِّ كُي مَلْسُو هِي لَع  
 يَلِ اِدْعُ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 مَ اِيَّ اِرْخَ اِرْصَعُ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 قِي رَشَّ تَلَا

Жобир розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам арафа куни бомдод намозидан кейин то охирги ташриқ кунининг аср намозигача такбир айтар эдилар»  
(Байҳақий ривояти).

Муқим киши зулҳижжанинг тўққизинчи куни бомдод намозидан, ўн учинчи кунининг аср намозигача жамоат билан, такбири ташриқни бир мартаба айтиши вожибдир. Аммо мусофир, ёлғиз намоз ўқувчи ва аёлларга вожиб эмас. Лекин буларнинг барчаси такбири ташриқни айтишлари вожиб деган уламолар ҳам бор. Шунинг учун юқоридагилар ҳам такбири ташриқни айтишлари яхшидир. Такбири ташриқ лафзлари қуйидагилар:

اَلرَّبُّ كَا هَلْ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 رَّبُّ كَا هَلْ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع  
 دُمَحُّ لَاقِيَنَّ رَّبَّ اجْنَع

## Такбири ташриқ лафзи:

«Аллоҳу акбар, Аллоҳу акбар, Ла илаҳа иллаллоҳу валлоҳу акбар, Аллоҳу акбар ва лиллаҳил ҳамд» (Баҳрур роиқ).

Маъноси: Аллоҳ буюқдир, Аллоҳ буюқдир. Аллоҳ таолодан ўзга илоҳ йўқдир. Аллоҳ буюқдир, Аллоҳ буюқдир ва ҳамд Аллоҳ таоло учундир. Ташриқ кунларида қолдирган намозини қазосини адо қилаётган пайтда, саломдан кейин такбир айтишлиги лозим.

## Арафа кунининг рўзаси

نَاكَ : تَلَاقَ ، شَاءَ نَع  
هَلَّا لِيَّ لَصِ هَلَّا لُوَسَر  
مَّاي ص : لُوَقَي مَّ لَسَوِ هَيَّ لَع  
مُويِ فُلَا مَّاي ص كَ ةَفَرَعِ مُويِ

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Арафа кунининг рўзаси минг куннинг рўзаси кабидир», дедилар» (Шуабул иймон).

يُّ بَّنَّا نَع ةَدَاتَق يُّ بَأُ نَع  
- م ل س و ه ي ل ع ه ل ل ا ي ل ص  
ة ر ا ف ك ة ف ر ع م و ص : ل ا ق  
ة ن س و ه ل ب ق ة ن س ن ي ت ن س



# هَدَّعَب

Абу Қатода розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам: «Арафа кунининг рўзаси икки йилга каффоратдир: ундан олдинги ва ундан кейинги йилга» (Байҳақий ривояти).

يَبْنُلَانَا ۙ دَاتَقِ يَبَا ۙ نَع  
لَا قِ مَّ لَسَوِ ۙ هَيْلَعُ ۙ لَلَا ۙ لَص  
يُنَا ۙ فَرَعِ ۙ مَوِي ۙ مَائِي ص  
رَفَكُي ۙ نَا ۙ هَلَلَا ۙ لَعُ ۙ بَسَاتِحَا  
هَلْبَقِ يَتْلَا ۙ نَسَلَا  
هَدَّعَبِ يَتْلَا ۙ نَسَلَا ۙ

Қатода розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам: «Арафа кунининг рўзаси сабабли Аллоҳ таоло ундан олдинги бир йил ва ундан кейинги бир йилни каффорат қилишини умид қиламан дедилар» (Термизий ривояти).

Зулҳижжанинг тўққизинчи куни, яъни арафа куни рўза тутиш улкан савобларга сабаб бўлади. У сабабли бир йил олдинги ва бир йил кейинги гуноҳлар кечирилади. Агар зулҳижжа ойини дастлабки кунларидан то тўққизинчи кунига қадар рўза тутилса, нур устига аъло нур бўлади. Зулҳижжанинг ўнинчи кунидан ўн учинчи кунигача, яъни тўрт кун рўза тутиш харомдир. Шу боис дастлабки тўққиз кунда рўза тутиш фазилатлидир.

**Хожилар учун арафа кунининг рўзаси**

**Савол:** Арафотда вуқуф қилаётган хожилар арафа кунининг рўзасини тутишлари жоизми, ёки жоиз эмасми? Термизий раҳматуллоҳи алайҳ Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам арафа куни рўза тутмаганликларини нақл қилганлар. Баъзи уламолар эса, арафа куни хожилар ҳам рўза тутишлари жоиз дейдилар. Бу масалани таҳқиқи қандай бўлади?

**Жавоб:** Хожилар арафа кунининг рўзасини тутганликлари сабабли заиф бўлиб қолишлари мумкин бўлса, у куннинг рўзасини тутишлари макруҳдир. Аксинча бўлса, рўза тутишлари мустаҳабдир.

تَفَرَّعَ بِرَعِّ مَوْصٍ هَرَكُيَ وَ  
هُيَ وَرَّتْ لِمَوْيٍ مَوْصٍ أَذَكَ وَ  
لِأَعْفَاءِ أَدَا نَعٍ هُزْجُعِي هُنَّ أَل  
أُمَّهُ مَوْصٍ فِ الْإِوَجِّ خَلَا  
بِحَاحِ تَسْمٍ

«Хожилар арафа кунининг рўзасини арафотда тутишлари макруҳдир. Шунингдек, тарвия кунининг рўзаси ҳам. Чунки, у ҳаж амалларини адо қилишдан ожиз қилиб қўяди. Агар ундай бўлмаса, у икки куннинг рўзаси мустаҳабдир» (Мажмаул анхур).

### **Зулҳижжа ойининг ой тўлган кунларидаги рўза**

**Савол:** Бир киши ой тўлган кунларнинг рўзасини, яъни ҳар ойнинг 13, 14, 15 кунлари рўза тутишга одатланган бўлса ҳам ўн учинчи ташриқ куни рўза тута олмайди. Чунки, ийд кунлари рўза тутиш ҳаромдир. Лекин, ой тўлган кунларда рўза тутиш суннатдир. Шу сабабли зул ҳижжа ойининг 14, 15, 16 кунлари рўза тутадими ва тутган рўзаси ой тўлган куннинг рўзасига ўтадими, ёки йўқми?

**Жавоб:** Зулҳижжа ойида ой тўлса тутиладиган рўза мавжуд эмас (Имдодул фатаво). Қурбонлик қилувчи тирноқ ва шунга ўхшаш

нарсаларини олмай туриши Қурбонлик қилувчи киши зулҳижжа ойини кўрингандан бошлаб, то қурбонлигини сўйиб бўлгунича тирноқ ва бошқа шунга ўхшаш нарсаларини олмай туриши мустаҳабдир.

هَلَلِ الْوَسْرَ نَأْ، ةَمَلَسِ مَأْ نَع  
مَلَسِ وَهَيْلَعُ هَلَلِ اِيْلَص  
دَارَأَوْ رُشَعْلَا لَخَدِ إِذَا " : لَأَق  
سَمِي الْفَيَّحِضِي نَأْ مَكُدَحَأ  
" أَيُّ شِ هَرَشَبَوِ هِرَعَشِ نَم

Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Ашр (зулҳижжанинг ўн куни) кирса ва сизлардан бирортангиз қурбонлик қилмоқчи бўлса, сочи ва юзидан бирор нарса олмасин» дедилар» (Шуабул иймон).